

แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของวัดกุพระโกนา ตำบลสระคู อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
THE GUIDELINES FOR PROMOTING CREATIVE TOURISM OF TEMPLE KU PHRAKONA SRAKHU
SUBDISTRICT SUVANNAPHUMI DISTRICT ROI ET PROVINCE

พระอธิการธีรศักดิ์ จุกวโร (เวียงสมุทร)

พระครูวาปีจันทคุณ. ดร.

พระวิมาน คมกัปปญโญ. ดร.

วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

chaiyou99wa@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและต้นทุนทางทรัพยากรการท่องเที่ยวของวัดกุพระโกนา ตำบลสระคู อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด และเพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์วัดกุพระโกนา ตำบลสระคู อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาข้อมูลเอกสารและการศึกษาภาคสนาม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ และนำเสนอผลการวิจัยในเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นความเข้าใจวัฒนธรรม โดยอาศัยต้นทุนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมในประสบการณ์ทางวัฒนธรรม ทั้งทางด้านภูมิปัญญา วิถีชีวิต และความรู้สึก ส่วนวัดกุพระโกนาจำแนกนักท่องเที่ยวออกเป็น 5 กลุ่ม คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวแสวงบุญ กลุ่มนักเรียนและนักศึกษา กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ และกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมมาท่องเที่ยวโบราณสถานกุพระโกนา และการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เพราะมีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์และมีสิ่งอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของวัดกุพระโกนา พบว่ามี 5 ส่วน ดังนี้ 1) การส่งเสริมด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว/ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) การส่งเสริมด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว 3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยว 4) การจัดการสิ่งแวดล้อมความสะอาดขั้นพื้นฐานและศูนย์บริการข้อมูล 5) ส่งเสริมบุคลากรและนักสื่อความหมายท้องถิ่น

คำสำคัญ : ส่งเสริม. ท่องเที่ยว. วัฒนธรรม

Abstract

This research article The objective is to study the concept of cultural tourism. To study the situation. problems and costs of tourism resources of Ku Phra Konona Temple. Saku Sub-

district. Suvarnabhumi District Roi Et Province And to study guidelines for promoting creative tourism in Ku Phra Kon Temple. Sra Khu Subdistrict. Suvarnabhumi District Roi Et Province Which is a qualitative research By studying information. documents and field studies By means of interview And presenting the research results in descriptive analysis

The results of the research showed that Cultural tourism is a tourism that focuses on cultural understanding. By relying on the cost of cultural tourism and participation in cultural experiences Both in terms of wisdom. way of life and feelings As for Ku Phra Kona Temple. tourists are classified into 5 groups which are pilgrimage groups Student groups and students. clergy groups. foreign tourists groups And general tourist groups Most tourists come to visit the ancient Ku Phra Kona. And natural tourism Because there are abundant forests and a lot of monkeys living Guidelines for promoting creative tourism at Ku Phra Kona Temple are as follows: 1) Promoting conservation of tourist attractions / natural resources and environment 2) Promoting tourism activities 3) Promoting participation in management Tourism 4) Management of basic facilities and information centers 5) Promote local personnel and interpreters.

Keywords : Promote. travel. culture.

บทนำ

ปัจจุบันภาคการท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของสังคม และยังเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ ประเทศที่มีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว ก่อให้เกิดธุรกิจและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่หลากหลายที่สุดประเทศหนึ่งของโลก มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจมีอยู่ทั่วทุกภูมิภาค รัฐบาลได้มีมติให้คนไทยนิยมการท่องเที่ยวภายในประเทศ โดยใช้คำขวัญการท่องเที่ยวไทยว่า Unseen In Thailand โดยมีการค้นหาสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่อยู่เสมอ สถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับคัดเลือกจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็จะได้รับการสนับสนุนและยกระดับไปสู่สากลต่อไป โดยมุ่งเสริมยุทธศาสตร์การกระจายนักท่องเที่ยวไปสู่ภูมิภาค เพื่อให้เกิดเม็ดเงินหมุนเวียนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการส่งเสริมอาชีพและเศรษฐกิจในท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยว ทั้งยังกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นรักและหวงแหนทรัพยากรท่องเที่ยวในท้องถิ่นด้วย “อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นตัวกระตุ้นระบบเศรษฐกิจของประเทศให้มีความเข้มแข็งและเติบโตอย่างยั่งยืน ขณะเดียวกันยังสามารถเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านอันจะนำไปสู่ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ไดมาตรฐานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ทั้งยังเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน”(สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2557 : 7.) ซึ่งเป็นการปลงต้นทุนทางพระพุทธศาสนาเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจและเป็นการเผยแผ่ศาสนาและวัฒนธรรมอีกรูปแบบหนึ่งด้วย สอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติของไทย ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้เกิดความ

สมดุลและยั่งยืน แนวทางการพัฒนาที่ 2 พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการอย่างยั่งยืน โดยการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้งในเชิงอัตลักษณ์ท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณีและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว การส่งเสริมวัดกรรมด้านการพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการให้ความรู้และการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง(สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2560 : 29-30.)

เมื่อพิจารณาปัจจัยการท่องเที่ยวในจังหวัดภาคอีสาน ซึ่งสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวไปสู่ประเทศเพื่อบ้านในประชาคมอาเซียนได้ มีอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวภายในพื้นที่และกลุ่มนักท่องเที่ยวจากภายนอก รวมทั้งนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศด้วย โดยได้มีการรียอต่อการท่องเที่ยวเป็นกลุ่มจังหวัดชื่อว่า “ร้อยแก่นสารสินธุ์” จากข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า กลุ่มจังหวัดมีศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูง ซึ่งจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว เพราะได้มีการแผนงานด้านการท่องเที่ยวของจังหวัด ซึ่งมีความสอดคล้องกับนายเลิศบุศย์ กองทอง รองผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด ที่ได้กล่าวว่า รัฐบาลได้ประกาศให้ปี 2561 เป็นปีท่องเที่ยววิถีไทยเก๋ไก๋อย่างยั่งยืน (amazing Thailand tourism year 2018) เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2560 ถึง 1 มกราคม 2562 โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นฟันเฟืองสำคัญที่จะขับเคลื่อนเศรษฐกิจ โดยเฉพาะเศรษฐกิจในภูมิภาค จึงประกาศนโยบายให้คนไทยสามารถนำรายจ่ายจากการเดินทางท่องเที่ยวตลอดทั้งปี 2561 ไปลดหย่อนภาษีได้ตามจริงและสูงสุดไม่เกิน 15.000 บาท โดยมีเงื่อนไขว่า จะต้องเป็นการใช้จ่ายในเมืองรอง 55 จังหวัดทั่วประเทศ ซึ่งจังหวัดร้อยเอ็ดก็เป็นหนึ่งใน 55 จังหวัดเมืองรองนี้ และยกระดับการท่องเที่ยว การบริการ การค้าและการลงทุน โดยพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน และส่งเสริมกิจกรรมและประเพณีวัฒนธรรมอีสานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจังหวัดร้อยเอ็ดได้เน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่เดิมชื่อ เมืองสาเกตนคร คือ พื้นที่อำเภอเมืองร้อยเอ็ดและอำเภอโดยรอบ (<http://nwnt.prd.go.th> (12 กันยายน 2561.)

การท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ดมีหลากหลายรูปแบบ เช่น การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การท่องเที่ยวเพื่อความบันเทิง การท่องเที่ยวเชิงสำรวจ การท่องเที่ยวเชิงการศึกษาเรียนรู้ การท่องเที่ยวเชิงการพักผ่อนหย่อนใจ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวทางศาสนา เป็นต้น โดยจังหวัดร้อยเอ็ดมีปัจจัยการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งยังรักษาวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเอาไว้ได้ดี ซึ่งเป็นจุดเด่นในการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่ง คือ การท่องเที่ยววิถีพุทธ และเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวในวัดด้วย โดยวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด มีปัจจัยด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญอยู่เป็นจำนวนมาก หากได้รับการบริหารจัดการที่ดีก็จะสามารถดึงศักยภาพการท่องเที่ยวเข้าจังหวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ “การท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิถีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย นักท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ

มุมมองความคิดและความศรัทธา” (กองแผนและงบประมาณ องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น. 2555 : 25.) โดยปัจจัยการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่คุ้นเคยกันมานาน เพียงแต่ในอดีตคนที่เข้าวัดมักไม่ถูกเรียกว่า นักท่องเที่ยว แต่เมื่อพิจารณาจากพฤติกรรมแล้วก็จะเห็นว่า คนบางกลุ่มไม่ได้เข้าวัดเพื่อศึกษาธรรมะเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีพฤติกรรมเป็นนักท่องเที่ยวด้วย ซึ่งคนกลุ่มนี้มีเป็นจำนวนมาก ในจังหวัดร้อยเอ็ดมีวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน คนในชุมชนมีความผูกพันกับพระพุทธศาสนา และมีวัดจำนวนมากที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัด ในขณะที่มีการท่องเที่ยวภายในวัดก็พบว่า วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวมีปัญหาหลายด้าน วัดหลายแห่งกลายเป็นธุรกิจการท่องเที่ยวที่โดดเด่นกว่างานด้านพระศาสนา ซึ่งมีคนหลายกลุ่มเข้ามามีผลประโยชน์ร่วมด้วย จัดการท่องเที่ยวโดยมุ่งเน้นการหาเงินเป็นหลัก บางแห่งถึงกับกำหนดจำนวนเงินค่าเข้าชม บางแห่งมีการนำเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์ให้กับนักท่องเที่ยว บางแห่งก็มีมิชชันนารีพาลูกหลานนักท่องเที่ยว ในขณะที่บางแห่งก็มีการเปิดเพลงเสียงดัง ทั้งที่นักท่องเที่ยวนิยมมากราบสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อเป็นสิริมงคลตามความเชื่อ แต่บรรยากาศกลับไม่มีความเงียบสงบ ทำให้นักท่องเที่ยวไม่เกิดความศรัทธาเลื่อมใสและไม่ได้อรรถประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ในขณะที่บุคลากรด้านการท่องเที่ยวบางแห่งก็ไม่เป็นกัลยาณมิตรต่อนักท่องเที่ยว เป็นต้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อพระพุทธศาสนา ทำให้สูญเสียอัตลักษณ์การท่องเที่ยวแบบวิถีพุทธ จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยววิถีพุทธ ซึ่งมีความสอดคล้องกับที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) หนุนโครงการท่องเที่ยวทางเลือกในท้องถิ่น ว่า “ปัจจุบันการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาได้รับความสนใจมากขึ้น ทั้งการเข้าร่วมปฏิบัติธรรม ศึกษาประวัติศาสตร์และพุทธศิลป์ แต่ยังมีบริหารจัดการแบบบูรณาการระหว่างวัด ชุมชน สังคม ภาคธุรกิจค่อนข้างน้อย เพราะเป็นเรื่องละเอียดอ่อน การทำนุบำรุงศาสนากับธุรกิจควรจะดำเนินไปด้วยกันอย่างสมดุลและไม่เสียภาพลักษณ์” (<http://www.komchadluek.net> (10 กันยายน 2561) โดยปัจจัยการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาเป็นต้นทุนสำคัญของการท่องเที่ยวในแต่ละท้องถิ่น ถ้าหากสามารถจัดการท่องเที่ยวแบบวิถีพุทธได้ ก็จะเป็นการส่งเสริมและเพิ่มศักยภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อีกรูปแบบหนึ่ง ทั้งยังสามารถเพิ่มศักยภาพการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวกับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากสภาพปัญหาและความสำคัญ รวมทั้งต้นทุนทางทรัพยากรการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาดังกล่าว พบว่า วัดกุฎีพระโกนาเป็นวัดที่มีต้นทุนทางทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดร้อยเอ็ด หากมีแนวทางการส่งเสริมอย่างเหมาะสมก็จะก่อให้เกิดคุณประโยชน์หลายด้าน จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาในหัวข้อเรื่อง “แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของวัดกุฎีพระโกนา ตำบลสระคู อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดร้อยเอ็ด” เพื่อเสนอแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในวัดกุฎีพระโกนาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ รวมทั้งเสนอแนวทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้กับสถานที่ท่องเที่ยวแห่งอื่นต่อไป

ความหมายของการท่องเที่ยว

วรรณ วรชวณิช (2546 : 7.) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวมิได้มีความหมายเพียงการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจหรือความสนุกสนานเท่านั้น แต่ยังหมายถึง การเคลื่อนย้ายของประชากรจากแห่งหนึ่ง ไปสู่อีกแห่งหนึ่ง รวมทั้งการเดินทางภายในประเทศและการเดินทางระหว่างประเทศ การท่องเที่ยวเป็น

กระบวนการที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน มีกิจกรรมร่วมกัน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ได้รับความรู้ ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ฉะนั้น การท่องเที่ยวในปัจจุบันจึงเป็นธุรกิจที่กว้างขวาง ซึ่งสรุปได้ว่า ความหมายของการท่องเที่ยว นั้น จะขึ้นอยู่กับเงื่อนไข 3 ประการ คือ 1) เดินทางจากที่อยู่อาศัยไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว 2) เดินทางด้วยความสมัครใจ 3) เดินทางด้วยจุดหมายใด ๆ ก็ได้ที่มีใช้เพื่อการประกอบอาชีพ หรือหารายได้

การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากที่อยู่ อาศัยตามปกติไปยังที่อื่นเป็นการ ชั่วคราว โดยในการเดินทางนั้น มิได้เป็นการเดินทางเพราะถูกบังคับ แต่เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ เพื่อเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ หรือด้วยเหตุผลใด ๆ ก็ตามที่มีใช้เป็นการประกอบอาชีพหรือหารายได้ (บุญพา คำวิเศษณ์. 2557 : 11.)

ดังนั้น การท่องเที่ยว หมายถึง พฤติกรรมของคนเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่แห่งอื่นเป็นการชั่วคราว ด้วยความสมัครใจ เพื่อการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ไม่ใช่การประกอบอาชีพและการอยู่อาศัย โดยผลจากการท่องเที่ยวจะทำให้สนุกสนาน ผ่อนคลาย สบายใจ ซาบซึ้งใจ มีความรู้ มีความพึงพอใจ และมีความสุข โดยไม่ตกอยู่ในสภาพบีบบังคับ

องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้มีการจัดองค์ประกอบการท่องเที่ยว จำแนกตามระบบการท่องเที่ยวออกเป็น 3 ระบบ ได้แก่ (เถลิงศักดิ์ ชัยชาญ. 2557 : 12.)

ระบบที่ 1 คือ ทรัพยากรท่องเที่ยว (Tourism Resource) ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวซึ่งทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ หมายถึง สภาพทางกายภาพของทรัพยากร ซึ่งอาจจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติหรือเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนวัฒนธรรมของชุมชนและท้องถิ่น

ระบบที่ 2 คือ การบริการการท่องเที่ยว (Tourism Service) ได้แก่ การให้บริการเพื่อการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ หรือกิจกรรมที่มีผลเกี่ยว ข้องกับการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้นๆ

ระบบที่ 3 คือ การตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Marketing) เป็นความต้องการในการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและประชาชนในพื้นที่ซึ่งหมายรวมถึง กิจกรรม รูปแบบหรือกระบวนการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่

การตลาดท่องเที่ยว หมายถึง ความพยายามที่จะทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว แล้วใช้บริการสิ่งอำนวยความสะดวก ในการท่องเที่ยว และบริการ การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ถือเป็นองค์ประกอบที่ 2 โดยการตลาดท่องเที่ยวสามารถทำได้ 2 รูปแบบ คือ

1) การให้บริการข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว หมายถึง การให้ความรู้และ รายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ เช่น ทรัพยากรท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว และบริการท่องเที่ยว

2) การโฆษณาและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว หมายถึง การสื่อสารข้อมูลข่าวสาร ท่องเที่ยวไปยังนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายโดยผ่านสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ นิตยสารหนังสือพิมพ์ จดหมาย เป็นต้น เพื่อเชิญชวน กระตุ้นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยัง แหล่งท่องเที่ยว

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวประกอบด้วย นักท่องเที่ยว (Tourist) การตลาดท่องเที่ยว (Tourism Marketing) การขนส่ง (Transportation) ปัจจัยการท่องเที่ยวหรือทรัพยากรท่องเที่ยว (Tourism Resource) และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (Tourism Facilities) การบริการนักท่องเที่ยว การบริหารจัดการข้อมูลข่าวสารหรือการประชาสัมพันธ์ กิจกรรมการท่องเที่ยว รวมทั้งความปลอดภัยในการท่องเที่ยว ปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต รวมทั้งอุปกรณ์ประกอบการท่องเที่ยว เป็นต้น

แนวคิดการท่องเที่ยววิถีพุทธ

ในประเด็นแนวคิดการท่องเที่ยววิถีพุทธมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับประเด็นสำคัญ ประกอบด้วย ความหมายของการท่องเที่ยววิถีพุทธ ความเป็นมาของการท่องเที่ยววิถีพุทธ องค์ประกอบของการท่องเที่ยววิถีพุทธ ประเภทของการท่องเที่ยววิถีพุทธ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ และลักษณะของการจัดการท่องเที่ยววิถีพุทธ

ชมรมนักศึกษามหาวิทยาลัย มสธ. ให้ความหมายของการท่องเที่ยววิถีพุทธว่า หมายถึง การเดินทางไปยังวัด ซึ่งเป็นศาสนาสถานสำคัญของพุทธศาสนา เพื่อน้อมรำลึกถึงพระพุทธองค์ ด้วยความศรัทธาตั้งมั่นที่จะศึกษาสถานที่และพร้อมที่จะเรียนรู้ถึงสังขารแห่งชีวิตด้วยจิตที่สงบมั่นคง มีความอดทนตั้งใจ หากตั้งจิตอยู่กับการปล่อยวางให้ ทุกอย่างเกิดขึ้นและดับไป มีความเอื้ออาทรต่อเพื่อนร่วมเดินทาง มีไมตรีจิตต่อกันฉันท์กล่ามมิตร แบ่งปันผลบุญสู่มวลชนมนุษยชาติ การเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธ จึงมีความหมายและอยู่ในใจของพุทธศาสนิกชนอย่างเปี่ยมสุขตลอดเวลา การเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธควรใช้หลักการสองประการ คือ การศึกษาทุกอย่างอย่างละเอียด รอบคอบ เรียนรู้สิ่งที่เกิดขึ้น คิดแบบโยนิโสมนสิการ จะทำให้เรียนรู้ถึงความจริงของชีวิตการปฏิบัติต่อผู้รับและตนเองอย่างมีเมตตา ดังนั้น การเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธ จึงเป็นการเดินทางที่มีความหมายล้ำค่าตามหลักพุทธศาสนา กล่าวคือ ได้รับความ สะอาด ความสว่าง และความสงบสุข (ชมรมนักศึกษามหาวิทยาลัย มสธ.. 2549 : 39.)

ฉลอง พันธุ์จันทร์ (2561 : 118-119.) ได้ให้ความหมายของคำว่า “การท่องเที่ยวแนวพุทธหรือเชิงพุทธ” ซึ่งมีความหมายไปในแนววิถีพุทธ ว่า “การเดินทางหรือการจาริกบุญเพื่อศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมทางพุทธศาสนาทั้งแนวสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อกระตุ้นเตือนใจให้เกิดศรัทธาและปัญญาในการพัฒนาทั้งตนเองและผู้อื่น อันจะก่อให้เกิดผลหรืออิสรภาพทั้งทางกายและจิตใจ” โดยท่านเห็นว่าการเดินทางเพื่อจาริกบุญและการปฏิบัติธรรมก็เป็นการท่องเที่ยววิถีพุทธอีกรูปแบบหนึ่งที่ได้รับการนิยมนอย่างมาก

แนวทางจัดการแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธแบบมีส่วนร่วม

กรณีศึกษา คำดี (2558 : 175-176) ได้วิจัยเรื่อง “วัดและศาสนสถานในมิติของการท่องเที่ยว” ผลการวิจัยพบว่า 1) มุมมองของพระภิกษุที่มีต่อการท่องเที่ยวภายในวัด คือ พระภิกษุต้องการให้เข้ามาปฏิบัติธรรมเป็นหลัก และพักผ่อนหย่อนใจเป็นเรื่องรอง 2) ความคาดหวังของพระภิกษุที่มีต่อนักท่องเที่ยว คือ อยากให้นักท่องเที่ยวมาปฏิบัติธรรม 3) ความคาดหวังของพระภิกษุที่มีต่อชุมชนและชาวบ้านอยากให้ชุมชนมีส่วนร่วมช่วยเหลือวัด โดยอยากให้พระสงฆ์ปฏิบัติตามข้อวัตรและการทำบุญตามประเพณี มุมมองของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวภายในวัดมีทั้งส่วนที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ส่วนที่ไม่เห็นด้วยเพราะวัดควรเป็นที่ประกอบศาสนกิจและศาสนพิธี ส่วนความคาดหวังของนักท่องเที่ยวที่มีต่อวัดว่าวัดควรเป็นแหล่งเรียนรู้หลักธรรมคำสอนของศาสนา อยากสนทนาศาสนธรรม

โดยเฉพาะเรื่องการปฏิบัติการทำสมาธิ การภาวนา ความคาดหวังของนักท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนและชาวบ้าน โดยเห็นว่าควรมีส่วนร่วมให้ความร่วมมือสอบถามข้อมูลการท่องเที่ยวมุมมองของชุมชนและชาวบ้านเกี่ยวกับการท่องเที่ยวภายในวัด ชุมชนเห็นด้วยกับการท่องเที่ยวแนวพุทธและท่องเที่ยวเชิงพักผ่อนหย่อนใจ ความคาดหวังของชุมชนและชาวบ้านที่มีต่อวัด คือ วัดควรเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ศาสนา ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมท้องถิ่นของทั้งผู้ใหญ่และเยาวชน ความคาดหวังของชุมชนและชาวบ้านที่มีต่อนักท่องเที่ยว อยากให้นักท่องเที่ยวให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎของวัดและช่วยรักษาสภาพแวดล้อม ข้อเสนอแนะในการวิจัย ควรเปิดโอกาสให้ผู้นำและคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการ ควรจัดหาสิ่งของพื้นบ้านที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อจัดแสดงพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมและศาสนา ควรจัดแบ่งเขตบริเวณท่องเที่ยวและร้านค้าให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ควรมีการสร้างสื่อต่าง ๆ ในการประชาสัมพันธ์ให้หลากหลายยิ่งขึ้น โดยการจัดทำวีดิโอข้อมูลประวัติสถานที่ท่องเที่ยว คู่มือการเกี่ยวกับท่องเที่ยว ควรมี มัคคุเทศก์พาชมสถานที่ และอธิบายประวัติความเป็นมา ประโยชน์ ความสำคัญของสถานที่ควรมีห้องสนทนาธรรม ให้พระสนทนาธรรมด้วยภาษาง่าย ๆ เข้าใจได้ไม่ยาก

สรุป การท่องเที่ยววิถีพุทธ หมายถึง กระบวนการท่องเที่ยวที่เป็นไปตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยแหล่งท่องเที่ยวมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยว การบริการการท่องเที่ยว การจัดการแหล่งท่องเที่ยว และตลาดการท่องเที่ยว บางครั้งเป็นการท่องเที่ยวในวิถีชีวิต และเป็นไปโดยการจัดการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยววิถีพุทธเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่ออนุเคราะห์ ส่งเสริมสัมมาทิฐิ เพิ่มพูนกุศลธรรม ทำให้มีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ตระหนักถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนา กระตุ้นให้มีศีลธรรม ส่งเสริมองค์ความรู้ในการดำเนินชีวิตแบบวิถีพุทธ ตระหนักถึงคุณค่าของชีวิต มีวิถีทางไปสู่ความสงบสุขทางจิตใจและปัญญารวมทั้งเป็นวิถีการท่องเที่ยวที่มีความเกื้อกูลต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและต้นทุนทางทรัพยากรการท่องเที่ยวของวัดภูพระโกนา ตำบลสระคู อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์วัดภูพระโกนา ตำบลสระคู อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีการวิจัย

รูปแบบวิจัย การวิจัยเรื่อง “แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธวัดภูพระโกนา ตำบลสระคู อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” ในบทนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัย ได้แก่ รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการศึกษาข้อมูลภาคสนาม (Field Work Study) เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงพื้นที่ พื้นที่หลักเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ศึกษาภาคสนาม ดังนี้

1) เป็นวัดที่มีปัจจัยการท่องเที่ยวในวัดที่มีลักษณะความโดดเด่น 2) เป็นวัดที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวจำนวนมาก 3) เป็นวัดที่มีการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม 4) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีโบราณสถาน และ 5) เป็นวัดที่ถูกจัดให้เป็น 1 ใน 10 สถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยมของจังหวัดร้อยเอ็ด

พื้นที่การวิจัย จากการสำรวจพื้นที่ตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวพบว่า “วัดกุฎะโกนา บ้านกุ่ม หมู่ 2 ตำบลสระคู อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดร้อยเอ็ด” เป็นพื้นที่ที่เข้าหลักเกณฑ์การคัดเลือก จึงได้กำหนดเป็นพื้นที่วิจัยศึกษาภาคสนามและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อจะเก็บข้อมูลในพื้นที่วิจัย โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (criterion based selection) เฉพาะกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัยในพื้นที่วิจัยเท่านั้น โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 8 กลุ่ม ดังต่อไปนี้ 1) เจ้าอาวาส 1 รูป 2) พระสงฆ์วัดกุฎะโกนาที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ด้านการท่องเที่ยว 2 รูป 3) พระสังฆาธิการ 2 รูป 4) ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด 1 คน 5) บุคลากรสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด 1 คน 6) ผู้ใหญ่บ้าน 2 คน 7) ชาวบ้าน 7 คน 8) นักท่องเที่ยว 5 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 21 รูป/คน

เครื่องมือการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ใช้ในการวิจัย 1. แบบสัมภาษณ์ โดยจำแนกเนื้อหาในแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ (1) ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ (2) ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทพื้นที่วิจัย ส่วนที่ (3) ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและต้นทุนการท่องเที่ยวของวัดกุฎะโกนา ตำบลสระคู อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดร้อยเอ็ด และส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธวัดกุฎะโกนา ตำบลสระคู อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดร้อยเอ็ด 2. แบบบันทึกการสำรวจ คือ การจัดทำแบบบันทึกแบบสำรวจปัจจัยการท่องเที่ยว สภาพปัญหาการท่องเที่ยว และต้นทุนการท่องเที่ยวของวัดกุฎะโกนา 3. กล้องถ่ายรูปและเครื่องบันทึกเสียง คือ นำเทคนิคการถ่ายภาพมาใช้ในการวิจัย ทั้งการถ่ายภาพบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูล ภาพบริบทพื้นที่วิจัย ภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูลของผู้วิจัย ภาพถ่ายภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่วิจัย และการบันทึกเสียงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นต้น ซึ่งนำมาเป็นหลักฐานการวิจัยและประกอบเนื้อหาในงานวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยมีการเก็บข้อมูล 2 วิธีการ ดังต่อไปนี้ 1) สัมภาษณ์ โดยใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตามความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งกลุ่มที่มีความรู้ทางวิชาการก็จะสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ ส่วนกลุ่มที่เข้ามามีส่วนร่วมก็จะสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยใช้วิธีการสอบถามพูดคุยบางประเด็นให้มีบรรยากาศผ่อนคลาย ถ้าหากไม่เข้าใจคำถามผู้วิจัยก็จะใช้วิธีการอธิบายคำถามเพิ่มเติม 2) วิธีการสำรวจข้อมูลในบริบทพื้นที่วิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร และการวิเคราะห์บริบทกับสภาพแวดล้อมที่ได้จากภาคสนาม วิเคราะห์ถ้อยคำที่ผู้ให้สัมภาษณ์จับประเด็นสำคัญ คิดหาเหตุผล วิเคราะห์ปรากฏการณ์ วิเคราะห์ วิเคราะห์ ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา ตามหลักอุปนัยวิธี ในประเด็นแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธวัดกุฎะโกนา ตำบลสระคู อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นประเด็นหลักในการวิจัย

การสรุปผลการวิจัย การนำเสนอผลการศึกษาวิจัยนำเสนอในรูปแบบของตารางข้อมูล เนื้อหาบางส่วนมีการนำเสนอในรูปแบบของแผนภาพประกอบผลการวิจัย และการอธิบายความประกอบกับภาพถ่าย การบรรยายประกอบโดยการนำเสนอมุ่งตอบประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำเสนอข้อค้นพบสำคัญในการวิจัย รวมทั้งการสร้างชุดความรู้ในการวิจัย การสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ และสรุปผลหลังจากผ่านกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว นำมาวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) การพรรณนาความ (Descriptive Presentation) การบรรยาย (descriptive) การอธิบายความให้เห็นข้อเท็จจริง และการสรุปความเป็นรายประเด็น ข้อมูลบางส่วนนำเสนอประกอบภาพถ่ายและแผนภาพ วิเคราะห์และสรุปข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี จากนั้นจึงสรุปผลการวิจัยทั้งหมด อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ 3 ด้าน คือ เสนอแนะเชิงนโยบาย เชิงปฏิบัติการ และสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

1. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ผลวิจัยพบว่า เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวซึ่งเปลี่ยนแปลงไปจากการท่องเที่ยววัฒนธรรมอย่างมีนัยสำคัญ อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมซึ่งตอบสนองกับความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของคนกลุ่มใหม่ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับความผูกพัน (Engaged) ของนักท่องเที่ยว (Guest) กับผู้ถูกท่องเที่ยว (Host) ส่งเสริมการเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ผ่านประสบการณ์ที่มาจากการเรียนรู้ในพื้นที่ท่องเที่ยว (Authentic-activeParticipation) ซึ่งรูปแบบและลักษณะของการท่องเที่ยวดังกล่าวนี้ จะเปิดโอกาสให้กับนักท่องเที่ยวและเจ้าของบ้านได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพการสร้างสรรคของตนไปร่วมกันซึ่งจะ ก่อให้เกิดความจดจำ-ประทับใจอย่างลึกซึ้งในพื้นที่ของการท่องเที่ยว (Understanding Specific Cultural of the Place/Spirit of Place) โดยแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มาจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีพัฒนาการจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมาสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งมีความแตกต่างกันตรงที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะให้นักท่องเที่ยวไปท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีต้นทุนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แต่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะมีการให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในแหล่งท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทักษะ ประสบการณ์ โดยมีการออกแบบกิจกรรมขึ้นมารองรับให้สอดคล้องกับต้นทุนการท่องเที่ยวโดยไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่แหล่งท่องเที่ยว ในขณะที่นักท่องเที่ยวก็ได้เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ๆ จากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

สภาพปัญหาและต้นทุนทางทรัพยากรการท่องเที่ยวของวัดภูพระโกนา ผลการวิจัยพบว่า ต้นทุนการท่องเที่ยวที่สำคัญของวัดภูพระโกนา จำแนกออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้ 1) ต้นทุนทางศิลปกรรม ความเก่าแก่ของโบราณสถานภูพระโกนา มีโบราณสถานเป็นแบบศิลปะขอมโบราณ ประกอบด้วยปราสาทอิฐ 3 องค์ 2) ต้นทุนทางพระพุทธศาสนา เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในอำเภอสุวรรณภูมิ 3) ต้นทุนทางธรรมชาติ (Natural assents) ได้แก่ ความบริสุทธิ์ของทรัพยากรป่าไม้ในบริเวณวัดภูพระโกนา เช่น ต้นยาง ลิง และสัตว์อื่นๆ เป็นแหล่ง

ท่องเที่ยวที่มีสภาพแวดล้อมที่ร่มรื่น มีต้นไม้ใหญ่เป็นจำนวนมาก มีความหลากหลายทางชีวภาพ ความร่มรื่นของต้นไม้ มีสิ่งอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก 4) ต้นทุนทางวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชุมชนบ้านกู่ ที่มีการผสมผสานวัฒนธรรมแบบพุทธและวัฒนธรรมแบบขอมเข้าด้วยกัน คนในชุมชนมีความเกื้อกูลกับนักท่องเที่ยว ในปัจจุบันวัดกู่พระโกนา มีแผนในการจัดการท่องเที่ยว 2 ระยะ คือ แผนระยะสั้น จะเน้นแผนงานเกี่ยวกับการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและปัจจัยการท่องเที่ยว ส่วนแผนระยะยาวจะเน้นการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว การจัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน และการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวให้หลากหลาย เพื่อขยายแหล่งท่องเที่ยวไปสู่ชุมชนด้วย โดยนำแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไปใช้ทั้ง 5 องค์ประกอบ คือ 1) การการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว/ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่และให้ความหลากหลายมากยิ่งขึ้น 3) การให้หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยว 4) การจัดการสิ่งแวดล้อม สะอาดขึ้นพื้นฐานและศูนย์บริการข้อมูลให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น และ 5) การพัฒนาบุคลากรและนักสื่อความหมายท้องถิ่นทั้งพระภิกษุ เยาวชน และประชาชนในชุมชน

แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของวัดกู่พระโกนา ผลการวิจัยพบว่า แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของวัดกู่พระโกนา ประกอบด้วย การส่งเสริมด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว/ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยว การจัดการสิ่งแวดล้อม สะอาดขึ้นพื้นฐานและศูนย์บริการข้อมูล รวมทั้งบุคลากรและนักสื่อความหมายท้องถิ่น โดยออกแบบส่วนประกอบให้สอดคล้องกับบริบทของแหล่งท่องเที่ยววัดกู่พระโกนา ในขณะเดียวกันก็มีการปรับปรุง ประยุกต์ และพัฒนาวัดกู่พระโกนาให้ให้เอื้อต่อการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น โดยไม่ก่อให้เกิดปัญหาแก่แหล่งท่องเที่ยว ส่งเสริมองค์ความรู้และพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่นักท่องเที่ยว โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ทั้งมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะเป็นการท่องเที่ยวที่ยกระดับมาจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะอาศัยปัจจัยและต้นทุนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแล้วมีการสร้างกิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งจะส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว การให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมทำกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พร้อมทั้งร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว และคนในพื้นที่ก็ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมการท่องเที่ยว

การอภิปรายผล

1. ประเด็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะอยู่บนพื้นฐานของการมีประสบการณ์ (Experiencing) การเข้าไปมีส่วนร่วม (Participating) และการเรียนรู้ (Learning) ไม่ใช่เป็นเพียงการไปเยี่ยมชมการวาดภาพของช่างพื้นบ้าน แต่ลงไปเรียนรู้และลงมือวาดภาพ

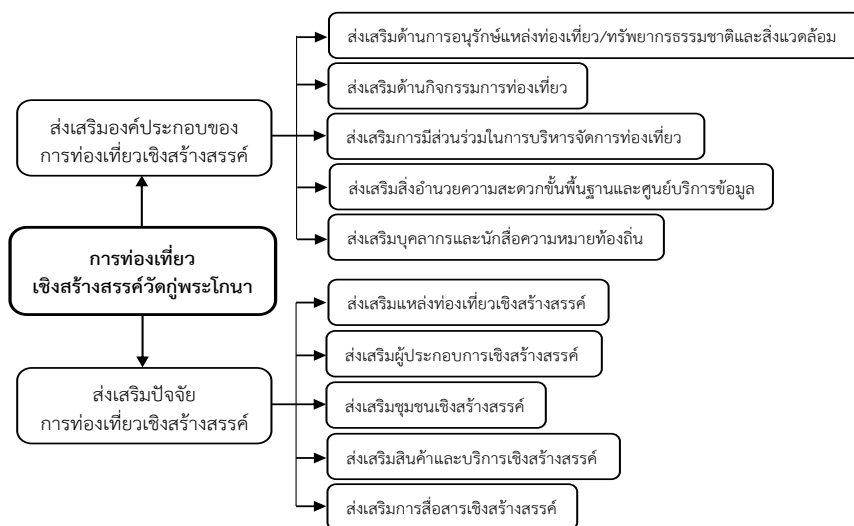
พื้นเมืองด้วยตนเอง ประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้ร่วมเรียนรู้ในพื้นที่ที่ได้ท่องเที่ยว เปิดโอกาสให้เข้าไปมีส่วนร่วมในมรดกวัฒนธรรม ทักษะและคุณลักษณะเฉพาะของพื้นที่ที่ได้เยี่ยมชม นักท่องเที่ยวจะได้รับความพึงพอใจอันประณีตผ่านการตระหนักรู้ตนเอง (Self-actualisation) ในกระบวนการของการพัฒนาทักษะและการสร้างสรรค์ร่วมกับเจ้าของพื้นที่ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงไม่เพียงแต่จะทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ เข้าใจในพื้นที่ท่องเที่ยวและช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้ท่องเที่ยวให้เพิ่มขึ้นเท่านั้น การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้มีส่วนในการสร้างสรรค์และพัฒนาพื้นที่เป้าหมายปลายทางของการท่องเที่ยวอีกด้วย (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์. 2558 : 40) โดยผู้วิจัยพบว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะเน้นหนักไปในทางการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม ทั้งส่วนที่เป็นศิลปกรรมและส่วนที่เป็นวิถีวัฒนธรรม แต่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะเน้นหนักไปในทางการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวและเจ้าของพื้นที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ก่อให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้าง ร่วมรังสรรค์คุณค่าจากการท่องเที่ยว ซึ่งจะก่อให้เกิดประสบการณ์ใหม่แก่นักท่องเที่ยวในเชิงสร้างสรรค์ ทั้งยังกระตุ้นให้คนในพื้นที่ได้รับการกระตุ้นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกับนักท่องเที่ยวด้วย การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นการท่องเที่ยวเชิงบวก

2. ประเด็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในวัดภูพระโกนา แนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นกระบวนการทัศนใหม่ทางการท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้ความเข้าใจในเรื่องศิลปวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของสถานที่ผ่านประสบการณ์การมีส่วนร่วมกับผู้คนเจ้าของวัฒนธรรม เกิดความผูกพัน ความประทับใจต่อผู้มาเยือน การท่องเที่ยวสร้างสรรค์ จึงมีรากฐานมาจากชุมชนสร้างสรรค์ และต้องใช้ทุนทางสังคมต่างๆ เพื่อสร้างการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ การท่องเที่ยวสร้างสรรค์ จึงควรพัฒนามาจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) และคนในชุมชนเป็นผู้ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ ต่อคนรุ่นปัจจุบันและอนาคต (พองจันทร์ หลวงจันทร์ดวงและคณะ. 2561 : 54-55) โดยผู้วิจัยพบว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของวัดภูพระโกนาจะเน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว โดยไม่ใช่แค่การมาเยี่ยมชมศิลปกรรมของโบราณสถาน แต่ยังมีกิจกรรมที่เสริมสร้างประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยว ในรูปของการท่องเที่ยวไปพร้อมกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพ การให้อาหารลิง การทำถังขยะกระจายตามพื้นที่ท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมเก็บกวาดขยะมูลฝอยลงถัง ในส่วนของโบราณสถานก็มีการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมกันดูแลรักษาความสะอาด การดูแลโบราณสถาน การรับเรื่องแจ้งเตือนสภาพปัญหาในโบราณสถานจากนักท่องเที่ยว กิจกรรมการเดินชมธรรมชาติ ซึ่งเป็นต้นทุนทางการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่ง การให้นักท่องเที่ยวได้เสนอแนะแนวทางจัดการท่องเที่ยว การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและศูนย์บริการนักท่องเที่ยว รวมทั้งการฝึกไกด์นำเที่ยวที่มีความเข้าใจบริบทของวัดภูพระโกนาและบริบทของชุมชน นอกจากนี้ยังมีการสร้างเครือข่ายกับชุมชนเพื่อขยายแหล่งท่องเที่ยวไปสู่ชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตผ่านวิถีชุมชนบ้านภู โดยชุมชนบ้านภูได้ร่วมกันทำหน้าที่เป็นผู้ให้บริการ ทั้งส่วนที่เป็นการนำเที่ยว การบริการที่พัก บริการอาหารและเครื่องดื่ม บริการสินค้า บริการของที่ระลึก รวมทั้งการบริการนักท่องเที่ยวในรูปของจิตอาสา จึงทำให้การท่องเที่ยววัดภูพระโกนาเป็นลักษณะของการท่องเที่ยวแบบเกื้อกูลระหว่างพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวและชุมชน โดยมีทั้งพระสงฆ์ นักท่องเที่ยว และ

ชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งยังพบว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวได้หล่อหลอมวัด ชุมชน และนักท่องเที่ยวให้มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดคุณค่าทางวัฒนธรรม คุณค่าทางศีลธรรม คุณค่าทางเศรษฐกิจ คุณค่าทางสังคม คุณค่าทางการศึกษา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และการตระหนักถึงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวและคุณค่าของชุมชนด้วย

องค์ความรู้จากการวิจัย

ส่วนของกระบวนการจัดการท่องเที่ยวของวัดภูพระโกนา เน้นการจัดการองค์ความรู้ในแหล่งท่องเที่ยวไปพร้อมกับการมีส่วนร่วมของชุมชนและนักท่องเที่ยว มีการสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจในด้านแนวทางการดำเนินการระหว่างแผนการดำเนินงานและผู้ปฏิบัติ ทั้งของภาครัฐและเอกชน คนในชุมชน เพื่อผสานการดำเนินงานอย่างยั่งยืน ทั้งกระบวนการทางพระพุทธศาสนา กระบวนการทางสังคม และกระบวนการด้านการท่องเที่ยว ส่วนแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์วัดภูพระโกนา มีการส่งเสริมตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และส่งเสริมปัจจัยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยมีความสอดคล้องกับบริบทของแหล่งท่องเที่ยววัดภูพระโกนา ดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้ได้พบว่ามีประเด็นสำคัญหลายส่วนที่ควรนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป จึงได้สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะจากการวิจัย ดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

1. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวซึ่งเปลี่ยนแปลงไปจากการท่องเที่ยววัฒนธรรมอย่างมีนัยสำคัญ อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจและสังคมซึ่งตอบสนองกับความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของคนกลุ่มใหม่ การท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์ เป็นการท่องเที่ยว ที่ให้ความสำคัญกับความผูกพัน (Engaged) ของนักท่องเที่ยว (Guest) กับผู้ถูกท่องเที่ยว (Host) ส่งเสริมการเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ผ่านประสบการณ์ที่มาจากการเรียนรู้ในพื้นที่ท่องเที่ยว (Authentic-activeParticipation) โดยมีพัฒนาการจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมาสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยมีการออกแบบกิจกรรมขึ้นมา รองรับให้สอดคล้องกับต้นทุนการท่องเที่ยวโดยไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่แหล่งท่องเที่ยว

2.สภาพปัญหาและต้นทุนทางทรัพยากรการท่องเที่ยวของวัดกุฎีพระโกนา ความเก่าแก่ของโบราณสถาน กุฎีพระโกนา มีโบราณสถานเป็นแบบศิลปะขอมโบราณ ความบริสุทธิ์ของทรัพยากรป่าไม้ในบริเวณวัดกุฎีพระโกนา เช่น ต้นยาง ลิง และสัตว์อื่น ๆ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพแวดล้อมที่ร่มรื่น มีต้นไม้ใหญ่เป็นจำนวนมาก มีความหลากหลายทางชีวภาพ ที่มีการผสมผสานวัฒนธรรมแบบพุทธและวัฒนธรรมแบบขอมเข้าด้วยกัน คนในชุมชนมีความเกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว มีการจัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน และการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวให้หลากหลาย เพื่อขยายแหล่งท่องเที่ยวไปสู่ชุมชนด้วย

3.แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของวัดกุฎีพระโกนา มีการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานและศูนย์บริการข้อมูล รวมทั้งบุคลากรและนักสื่อความหมายท้องถิ่น โดยออกแบบส่วนประกอบให้สอดคล้องกับบริบทของแหล่งท่องเที่ยววัดกุฎีพระโกนา ในขณะเดียวกันก็มีการปรับปรุง ประยุกต์ และพัฒนาวัดกุฎีพระโกนาให้ให้เอื้อต่อการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น โดยไม่ก่อให้เกิดปัญหาแก่แหล่งท่องเที่ยว ส่งเสริมองค์ความรู้และพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่นักท่องเที่ยว โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ทั้งมีส่วนในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด ควรนำแนวทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไปปรับใช้เป็นนโยบายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยเน้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมทั้งส่วนของพระพุทธศาสนาและชุมชน และควรมีการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต้นแบบในจังหวัดร้อยเอ็ด และส่งเสริมให้เป็นแหล่งเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต้นแบบต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

วัดกุฎีพระโกนาและชุมชนใกล้เคียงควรนำผลการวิจัยไปใช้พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเน้นความร่วมมือระหว่างแหล่งท่องเที่ยวกับชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 5 ด้าน คือ ด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว/ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านกิจกรรมการ

ท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยว ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมระดับพื้นฐานและศูนย์บริการข้อมูล และด้านบุคลากรและนักสื่อความหมายท้องถิ่นอย่างมีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการทำวิจัยในประเด็นดังต่อไปนี้ การเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ด การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนเมืองร้อยเอ็ดตามแนวทางพระพุทธศาสนา การส่งเสริมปัจจัยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของแหล่งท่องเที่ยววัดกุฎีพระโกนา หรือศึกษาการพัฒนาต้นทุนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของแหล่งท่องเที่ยววัดกุฎีพระโกนา เป็นต้น

References

- กรรณิกา คำดี (2558) “วัดและศาสนสถานในมิติของการท่องเที่ยว” วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2558.
- ชมรมนักศึกษามหาวิทยาลัย มสธ.(2559) คู่มือ : เที่ยวถิ่นพุทธ. กรุงเทพมหานคร : ธรรมรักษาการพิมพ์.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2551). วิถีไทยการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร :โครงการวิถีสันติ.
- เถลิงศักดิ์ ชัยชาญ.(2556) “การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. รายงานการวิจัย. สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2551) ระเบียบวิธีวิจัยทางการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมสาร จำกัด.บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. ระเบียบวิธีวิจัยทางการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมสาร จำกัด. 2551.
- ปิยพงศ์ พุฒินิชย์. (2559). รายงานสถานการณ์และแนวโน้มธุรกิจ/อุตสาหกรรม ไตรมาส 2 ปี 2559. กรุงเทพมหานคร : หน่วยวิจัยธุรกิจกลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง ส่วนวิจัยธุรกิจและอุตสาหกรรม ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ ธุรกิจ และเศรษฐกิจฐานราก ธนาคารออมสิน.
- ศุกลักษณ์ อัครางกูร. (2551). พฤติกรรมนักท่องเที่ยว. ขอนแก่น : คลังน่านวิทยา.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). การสำรวจพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทย พ.ศ. 2557. กรุงเทพมหานคร : สำนักสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดร้อยเอ็ด.(2561) วัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด จัดงานแถลงข่าวโครงการเที่ยวงานวัด 55 เมืองร้อยเอ็ดบ้านเรา เล่าเรื่องเมืองสี่แควประจำปี 2561 สืบสานตำนานเมืองร้อยเอ็ด. <http://nwnt.prd.go.th/centerweb/News/NewsDetail?NT0> NewsID= TNSOC61 08020010115[12 กันยายน 2561].

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 6 “งานวิจัยและงานสร้างสรรค์ทางพระพุทธศาสนาเพื่อการใช้สังคม”

(Research and Creative Work on Buddhism for Social Service)

วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2563 ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คมชัดลึก.(2561) สกว.หนุน มจร.ชงวิจัยจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<http://www.komchadluek.net/news/lifestyle/165421>[10 กันยายน 2561].